

BügelHajema 16 oktober 2018

Ruimte voor de leefomgeving

Gewaarmerkt als
behorende bij besluit

Vogelvriendelijke inrichting Zonnepark Van Boekerenweg Stadskanaal

Opdrachtgever: PowerField

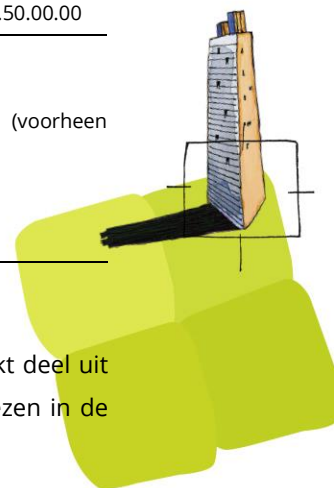
projectnummer: 244.24.50.00.00

Aan: De heer J. van Leeuwen

Van: Henk Kloen, m.m.v. Henk Jan Ottens & Oike Vlaanderen, Kenniscentrum Akkervogels (voorheen Werkgroep Grauwe Kiekendief)

Onderwerp: Vogelvriendelijke inrichting van het zonnepark aan de Van Boekerenweg in Stadskanaal

Datum: 17-08-2018

Inleiding

Het gebied waar het zonnepark aan de Van Boekerenweg in Stadskanaal gepland is, maakt deel uit van het zogenaamde Leefgebied akkervogels zoals door de provincie Groningen aangewezen in de Omgevingsverordening provincie Groningen 2016.

In artikel 2.48.2 van de Omgevingsverordening is hierover aangegeven:

“Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een op kaart 6 aangegeven 'leefgebied akkervogels' en dat voorziet in een nieuwe grootschalige ruimtelijke ontwikkeling biedt inzicht in de maatregelen die nodig zijn om de mogelijke schade aan de waarde van het leefgebied voor akkervogels te voorkomen en restschade elders te compenseren als die ontwikkeling in significante mate afbreuk kan doen aan de waarden van het leefgebied voor akkervogels door aantasting van de landschappelijke openheid, of door verstoring van vogels en aantasting van het areaal.”

De provincie heeft in een overleg met de initiatiefnemer in dit kader een norm aangegeven voor compensatie indien leefgebied verloren gaat. Zij geeft aan dat 7% van de verloren oppervlakte dient te worden gecompenseerd met een vogelvriendelijke inrichting.

Het Natuurbeheerplan Groningen 2018 geeft aan dat het beheer van open akkerland vooral is gericht op de doelsoorten patrijs, kievit, scholekster, veldleeuwerik, kneu en gele kwikstaart. Meer besloten akkerlandgebied is daarnaast van belang voor enkele doelsoorten van droge dooradering, zoals geelgors, ringmus, torenvalk en kerkuil.

Bij de inrichting van het zonnepark is daarom expliciet rekening gehouden met akkervogels, met name aan de randen en langs de watergangen. Deze memo beschrijft de inrichting en het beheer van de op akkervogels gerichte groenelementen in het zonnepark. Bij de uitwerking is gebruikgemaakt van informatie en advies van Kenniscentrum Akkervogels (voorheen Werkgroep Grauwe Kiekendief), die zij in eerdere concepten voor het zonnepark hebben aangeleverd.

Huidige situatie

Door het huidige intensieve agrarisch gebruik is het gebied voor een beperkt deel geschikt als broed-habitat voor akkervogels, zowel wat betreft aantal soorten als broeddichtheid. Het gebied is voor het grootste deel zeer open en daarmee in de eerste plaats potentieel geschikt voor soorten als gele kwikstaart en veldleeuwerik. Daarnaast kunnen in akkers grenzend aan beplanting struweelzangers als geelgors, kneu en grasmus voorkomen. Voor hoenderachtigen als patrijs, fazant en kwartel is het hele gebied redelijk geschikt. Volgens de huidige grondeigenaar komen in het gebied momenteel patrijzen voor.

Het gehele gebied is in de winterperiode potentieel geschikt voor overwinterende soorten die zich te goed doen aan de oogstresten. Sturende factor voor deze vogels is hoe de geoogste percelen de winter ingaan. Bewerkte percelen verliezen in belangrijke mate hun zaadvoorraad en worden daardoor minder aantrekkelijk voor vogels. Het gebied is in potentie geschikt als foerageergebied voor muizen-etende roofvogels en uilen, zoals buizerd, torenvalk, velduil, kerkuil, ransuil en mogelijk blauwe kiekendief. Onder de huidige omstandigheden is de waarde als foerageergebied beperkt omdat de muispopulatie laag zal zijn als gevolg van de intensieve teelt.

Toekomstige situatie: vogelvriendelijke inrichting

Hoewel in het zonnepark de zonnepanelen zelf niet aantrekkelijk zijn voor akkervogels, ontstaat er voor een aantal soorten tussen de zonnepanelen wel goede, en wellicht betere, leefomstandigheden dan in de huidige intensief gebruikte akkers. Grotere vogelsoorten van open gebied zoals Kievit en scholekster zijn niet in het zonnepark te verwachten, maar kleinere zoals gele kwikstaart en veldleeuwerik wel, alsmede de bovengenoemde soorten (geelgors, kneu, grasmus, patrijs, fazant en kwartel) die ook in enigszins besloten akkergebied voorkomen. Dit is bevestigd in de notitie van Kenniscentrum Akkervogels (voorheen Werkgroep Grauwe Kiekendief, d.d. 7 mei 2018) naar aanleiding van het conceptplan voor dit zonnepark.

Om de volgende redenen biedt het zonnepark tussen de panelen kansen voor akkervogels:

- Tussen en onder de panelen ontstaan schaars begroeide plekken. Sommige insecten zoals bijen en dagvlindersoorten hebben hier baat bij; deze zijn een voedselbron voor akkervogels.
- In het zonnepark worden geen gewasbeschermingsmiddelen meer gebruikt en geen meststoffen aangevoerd. Enige bemesting vormt eventueel de mest van de in te zetten grazers. Dit creëert meer kansen voor een gezond bodemleven en voor kruiden in de grasachtige begroeiing.
- Tussen de zonnepanelen kan een zadenmengsel van inheemse bloemen van kruidenrijk grasland worden ingezaaid.

Daarnaast is in de Ruimtelijke onderbouwing en het hierin opgenomen Landschapsplan een aantal robuuste groenelementen opgenomen die voor akkervogels aantrekkelijk zijn. Deze groenelementen zijn langs watergangen geprojecteerd met brede stroken kruidachtige begroeiing die voor akkervogels aantrekkelijk zijn. Ze voorzien in wat ruiger begroeide stroken die aantrekkelijk zijn als broed-

plaats vlak langs het water en korter begroeide delen die geschikt zijn als foerageergebied. Vanuit deze stroken kunnen de vogels ook voedsel zoeken in de groenstroken tussen de zonnepanelen. In de zuidoostelijke rand is een zeer brede rand voorzien waar ook ruimte is voor een struweelstrook en een akkervogelstrook, waarin een mengsel van graan en kruiden wordt ingezaaid. Hier zijn grasmus, geelgors, kneu en patrijs de belangrijkste doelsoorten en mogelijk profiteren andere soorten mee.

De groenelementen betreffen:

1. Natuurvriendelijke oevers met akkervogelstrook, struweel en groenstroken langs de zuidoostelijke rand.
2. Natuurvriendelijke oevers en groenstroken langs twee wijken (watergangen) die van zuidwest naar noordoost door het zonnepark lopen.
3. Natuurvriendelijke oevers en groenstrook langs de noordoostelijke rand.

In onderstaande figuur is de ligging van de groenelementen aangegeven.

Figuur 1. Akkervogelelementen in het zonnepark Van Boekerenweg Stadskanaal

De omvang van deze elementen, exclusief het waterhoudend profiel, is weergegeven in onderstaande tabel.

	oppervlakte zonnepark		(ha)	74	
			breedte (m)	lengte (m)	opp (ha)
1	zuidoostrand	excl. wegberm en water	26	1300	3,4
2a	wijk 1	excl. water	10	1400	1,4
2b	wijk 2	excl. water	10	1000	1,0
3	noordostrand	excl. water en kanaaldijk	16	660	1,1
	totaal				6,8
					9,2%

In totaal wordt op deze manier 9,2% van de totale oppervlakte voor akkervogels ingericht en voldoet daarmee ruim aan de 7%-norm die de provincie stelt.

Inrichting per natuurelement

1. De zuidoostelijke rand langs de Van Boekerenweg

Hier is gekozen voor van een, aansluitend op de aangrenzende wegberm, afschermende groenzone op 'eigen grond' in combinatie met een robuuste vogelvriendelijke rand. In deze zone is een strook met struweel voorzien die niet volledig vol geplant wordt. Doordat de breedte van het struweel varieert ontstaat een golvende lijn met zonnige en luwe plekken die extra natuurwaarde opleveren voor bijvoorbeeld bijen en vlinders. Het struweel kan bestaan uit groepjes van bijvoorbeeld eenstijlige meidoorn, braam, gewone vlier of sleedoorn. Om de grote openheid van het landschap zoveel als mogelijk te behouden mag deze natuurvriendelijke zone niet te hoog worden. De optimale hoogte is de paneelhoogte van 1.80 m. In deze rand wordt een 9 m brede strook ingericht als akkervogelrand, ingezaaid met graan en kruiden met voor vogels aantrekkelijke zaden.

Tevens is er langs de waterkant ruimte voor een ecologisch beheerde onderhoudszone.

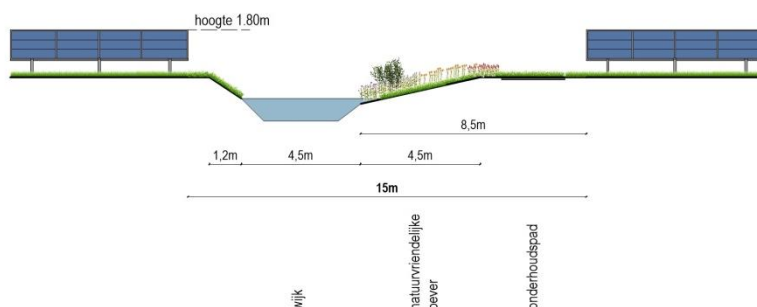

Figuur 2. Doorsnede van de oever aan de noordoostelijke rand en de aangrenzende Van Boekerenweg

2. Wijken met natuurvriendelijke oeverzone

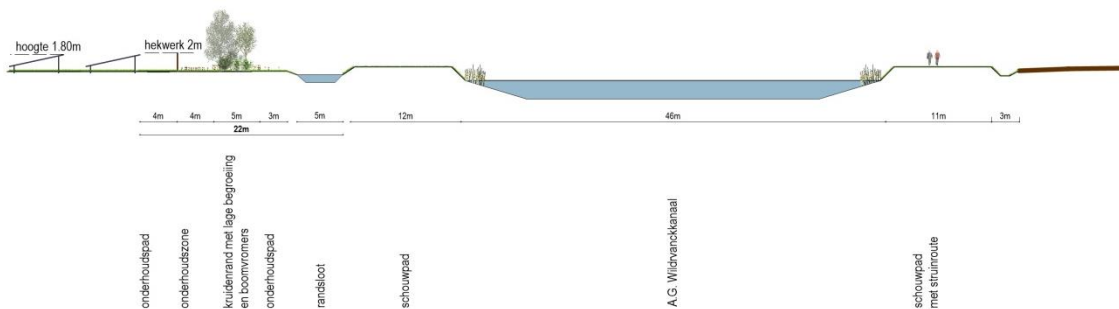
De vrije ruimte tussen de panelen grenzend aan de wijken is 15 m. In het midden hiervan ligt de wijk (4,5 m breed water) met aan één zijde een inspectie pad. Voor een natuurvriendelijke oever aan één of aan beide zijden wordt het talud uitgevoerd met een flauwe helling van ongeveer 25°. Daarbij geldt dat hoe meer variatie wordt toegepast, hoe meer verschillende biotopen zich kunnen ontwikkelen. Hiermee ontstaan meer gradiënten van diep naar ondiep water waarin vis en ander waterleven zich kan ontwikkelen. Boven het waterpeil ontstaat een geleidelijke overgang van nat naar droog met onderin moerasplanten en ruigte en naar boven toe meer graslandkruiden.

Figuur 3. Doorsnede wijkprofiel

3. De noordoostelijke rand langs het A.G. Wildervanckkanaal

Langs het A.G. Wildervanckkanaal wordt op eigen terrein een zone met afschermdende begroeiing aangelegd aansluitend op de verbrede randsloot. Het voorstel is om in de strook vanaf de Van Boekerenweg tot aan de eerste wijk ook wat hoger opgaande begroeiing en bomen te plaatsen. De groenstrook wordt hiermee robuuster en sluit aan bij de opgaande begroeiing in de berm langs de Van Boekerenweg. Voor deze strook is 5 m breedte gereserveerd met daarnaast nog 4 m voor hogere kruidenbegroeiing, een onderhoudspad aan twee zijden van 4 m respectievelijk 3 m breedte met kortere begroeiing.

Figuur 4. Doorsnede natuurvriendelijke oever aan de noordoostelijke rand en het aangrenzende A.G.Wildervanckkanaal

Het beheer van de natuurelementen

Het beheer is onderstaand nader gespecificeerd voor de verschillende typen zones. Hierbij wordt rekening gehouden met akkervogels en ook met andere natuurwaarden.

NATUURVRIENDELIJKE OEVER

Het gewenste beheer voor de taludbegroeiing bestaat uit 1 - 2 x per jaar schonen en maaisel afvoeren. Bij voorkeur vindt dit gefaseerd plaats, zodat niet alle begroeiing in een keer verdwijnt. Twee keer per jaar maaien (niet voor 1 juli in verband met broedvogels) leidt sneller tot voedselarme kanten en deze kunnen bloemrijker worden. Een keer per jaar maaien leidt tot wat ruigere begroeiing die wel aantrekkelijk is voor libellen en moerasvogels. Door beide beheersvormen op verschillende plaatsen toe te passen ontstaat meer diversiteit in biotopen die als geheel meer biodiversiteit kunnen opleveren.

Op die plekken waar al wat riet staat, kunnen rietkragen verder worden ontwikkeld door maximaal 1 x per jaar te maaien en maaisel in het najaar af te voeren. Voor vogels is het waardevol om het maaien van een deel van de rietkragen of ruigte een jaar over te slaan. Dit biedt schuil- en foerageermogelijkheden in de winter en broedmogelijkheden in de zomer. Voor de instandhouding van het riet is minimaal eens per twee jaar maaien wel wenselijk. Voor riet- en watervogels zoals kleine karekiet, blauwborst en rietgors levert dat goed leefgebied op.

DE WATERGANG ZELF

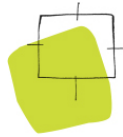
Het gewenste beheer voor het waterhoudende profiel bestaat uit 1 x per jaar schonen en maaisel afvoeren. Bij voorkeur vindt dit gefaseerd plaats, zodat niet alle begroeiing in een keer verdwijnt. Als dit de waterafvoerende functie niet in gevaar brengt, kan het ene jaar de ene (overlangse) helft worden geschoond en het daaropvolgende jaar de andere helft. Een andere optie is om de ene helft in de zomer (voorjaar mijden in verband met broedvogels) en de andere helft in najaar (september) te schonen.

STRUWEEL

Het struweel bestaat uit soorten die op het moment dat ze te hoog worden, kunnen worden teruggezet tot vlak boven de grond. Dit kan bijvoorbeeld eens per 3-5 jaar in het winterseizoen worden gedaan. Als dit gefaseerd (niet alle tegelijk) gebeurt, blijft er continu begroeiing aanwezig om die broedmogelijkheden en zangposten aan vogels biedt en de zonnepanelen aan het zicht onttrekt.

AKKERVOGELSTROOK

In de akkervogelstrook wordt gebruikgemaakt van het concept 'wintervoedselakker' zoals Werkgroep Grauwe Kiekendief dit adviseert. Ook in het voorjaar en in de zomer levert dit goed leefgebied voor akkervogels op.

Het standaardmengsel voor 'wintervoedselakker' bestaat uit 80% zomertarwe, 13% Japanse haver en 7% witte klaver. Soorten met oliehoudend zaad zoals bladrammenas, gele mosterd of koolzaad zijn daarbij een goede aanvulling voor vinkachtigen als kneu.

De zaaidichtheid bedraagt 75 kg/ha. Voor deze strook is vóór het inzaaien een grondbewerking nodig. Zaaïen vindt vroeg in het voorjaar, in maart of april plaats. De strook wordt tot het volgende voorjaar niet verder beheerd, zodat de zaden in de planten beschikbaar komen als wintervoedsel voor akkervogels. Zo nodig kan pleksgewijs worden gemaaid om zaadvorming van distels te voorkomen. In het volgende voorjaar kan ofwel een lichte bewerking worden uitgevoerd met eg, klepelmaaier of wallenfrees, ofwel een diepere grondbewerking met opnieuw inzaaien. Opnieuw bewerken en inzaaien is minimaal eens per drie jaar noodzakelijk om vergrassing tegen te gaan.

GRASSTROKEN TUSSEN DE ZONNEPANELEN

De ruimte tussen de panelen kan extensief worden beheerd: bij voorkeur 2 keer per jaar maaien of beweiden. Op de stroken tussen de panelen kan een speciaal mengsel met laagblijvende grassen en kruiden worden ingezaaid. Maaien moet plaatsvinden na de broedtijd, dus vanaf juli. Voor het onderhoud van de vegetatie kunnen ook grazers worden ingezet. Echter, begrazing (ook extensief) gedurende het broedseizoen is niet wenselijk, omdat nesten van bodembroeders dan kwetsbaar zijn voor vertrapping. De beste optie is om drukk begrazing toe te passen buiten het broedseizoen, dus gedeeltes in korte tijd intensief laten afgrazen.

Monitoring en advisering

Een goede monitoring is belangrijk om inzichtelijk te krijgen in welke mate akkervogels gebruik maken van de natuurelementen. Als een goed beeld wordt verkregen van welke elementen de vogels vooral gebruiken en wanneer, kan dit ook worden gebruikt om het beheer te optimaliseren. Dit is vooral in de startfase in de eerste 5 jaar van belang.

Broedvogels en wintervogels vergen een eigen manier van monitoren. Voor zowel broed- als wintervogels zijn intensieve en extensieve monitoringssystemen beschikbaar.

Een Broedvogel Monitoring Project (BMP) volgens de standaard van Sovon geeft het beste beeld. Hierbij wordt aan de hand van het gedrag van vogels (zoals zang, territoriumgedrag, nestindicerend gedrag, voedselvluchten, waargenomen jongen) vastgesteld welke soorten waar in het gebied tot broeden komen. Hiermee wordt inzicht verkregen in de aanwezigheid en verspreiding van soorten en kan een relatie worden gelegd met het gevoerde beheer. In de tijd wordt inzicht verkregen in de aantalsontwikkeling van soorten als indicatie voor de ontwikkeling van het gebied.

In de eerste jaren is een jaarlijkse monitoring gewenst, omdat dan zo snel mogelijk een beeld wordt verkregen van de ontwikkeling van het gebied. De resultaten van de monitoring kunnen worden gebruikt om verbeteringen in het beheer door te voeren. Na 5 jaar kan worden overgestapt op een monitoringcyclus van eens per 3 jaar.

Voor wintervogels kan eveneens een vlakdekkende telling worden gedaan waarbij waargenomen vogels worden geteld en ingetekend op kaarten. Hiervoor zijn tweewekelijkse tellingen wenselijk. Kenniscentrum Akkervogels heeft ervaring met de begeleiding van vrijwilligers die dergelijke tellingen uitvoeren.

Daarnaast is de opname van dit akkervogelgebied in het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) te overwegen. Het MAS is een meetnet van de provincie Groningen, dat door Kenniscentrum Akkervogels wordt beheerd. Het omvat meetpunten verspreid door de hele provincie. Voor het meetnet wordt een minder arbeidsintensieve telling uitgevoerd waarbij vier keer per jaar (van april tot half juli) en vanaf een vast punt gedurende 10 minuten vogelwaarnemingen worden gedaan. Met dit project zijn trends binnen het gebied goed te vergelijken met trends in aantalsontwikkeling binnen de hele provincie.

De monitoring van de vegetatie is eveneens waardevol omdat een meer gevarieerde begroeiing een positief effect kan hebben op de vogelstand.

Mogelijk kan (een deel van) de monitoring door vrijwilligers worden uitgevoerd. Dit brengt echter ook risico's mee ten aanzien van de kwaliteit en de continuïteit van de monitoring.

Het advies is om het Kenniscentrum Akkervogels (voorheen Werkgroep Grauwe Kiekendief) in te schakelen bij de monitoring en advisering over het beheer. Het Kenniscentrum voert namelijk al soortgelijke projecten uit voor de provincie Groningen. Het Kenniscentrum kan bij uitstek beide taken combineren en daarmee bijdragen aan het verder optimaliseren van het beheer.

Het benodigde budget voor monitoring en advisering is er sterk van afhankelijk of het onderzoek in het kader van een groter project in provinciaal verband dan wel als afzonderlijk project wordt uitgevoerd, en van de mate waarin vrijwilligers bij monitoring kunnen worden ingeschakeld.

Het advies is om monitoring en advies een belangrijke plaats te geven in het project en hiervoor jaarlijks een budget te reserveren.